

vasó előtt — nem bátran, a meztelenség természetes hivalkodásával, de a kabátját mindenestre leveszi és talán kigombolja az ingét is, és még az is megéreződik, hogy az író kissé szegényleni, hogy az inge nincsen frissen vásárolva...

Történelmi regény, de lírai történelem; őszinte írás és mégsem egészen őszinte; realista regénynek készült, de a hőse innen, vagy túl van a realitáson: érdekes írás.

Az első világháborúról tömérdek regényt olvastunk, köztük igazi remekműveket is, s bár azóta végigvéreztük a második világégést, még mindig új, még mindig érthetetlen a probléma: millió és millió valójában rendes és félszeg és gyáva kisember, miért rohan a másik millió és milliónak késsel és puskával és ágyúval, hogyan lesz gyilkos belőlem és belőled, ó olvasó...

Hát ezért is érdekes az első világháborúnak ez az új dokumentuma, amely — bár történelemtanár írta és ez is érezhető Lőrinc Péter »Hétköznapiok«-jában — még csak nem is dokumentum és hiába mozognak benne ezrek és százezrek, csak egyetlen egy ember története: az íróé, aki titkolódzva is, akaratlanul is, leleplezi önmagát és szándéka ellenére is a maga emberi meztelenségében jelenik meg az olvasó előtt. Igen, a toll sokszor, ez esetben is, erősebb volt a szándéknál.

Külön érdekessége a könyvnek, hogy itt játszódik le Vajdaságban, Ferenc József szerbjei és magyarjai, majd Péter és Sándor királyok szerbjei és magyarjai között (a magyarok között igen sok a kisvárosi zsidó kispolgár, kár, hogy az olvasónak magának kell ezt kitalálnia) és az író — bár ezt sem teljes bátorsággal — hozzányúl, a határszéli kérdések rengetegében, a nemzeti-ségi kérdéshez, és ahhoz a másik problémához is: különböző emberek hogyan változnak át kisebbségiből többségivé és viszont.

Egy gondolkodó, kutató és bizonytalan ember beleesett az életbe, a világtörténelembe, a szocializmusba — és viszi magával az ár, ez a regény. Közben harcol is (de nem nagyon), közben szeret is (de nem nagyon), és él is és azt sem nagyon. Ami az emberben, az íróban még, nem tisztázódott, még nem egészen világos, az tisztázatlan és homályos maradt a regényben is, de az életet sem látjuk mindig tisztának és világosnak. Úgy érezzük: önvallomás ez a regény, beszámoló egy életről — de olyan önvallomás, olyan beszámoló, amely egy elképzelt bíróság előtt hangzott el és mindent azért nem modtunk el a tekintetes bíróságnak, vagy legalább is nem mindent úgy, ahogy történt.

A vajdasági magyar könyvkiadásnak nagy sikere Lőrinc Péter közel ötszázoldalas regénye. Vajdasági író számára elképzelhetetlen volt ilyen terjedelmes írással megjelenni olvasói előtt. S ha — talán — csak kiinduló állomása is regényirodalmunknak, a nagy út, a sok-sok ragyogó állomás ígérését rejti magában.

Engem — nagyon érdekelt ez a könyv, szívesen olvastam.

Gál László

MAJTÉNYI MIHÁLY:

ÉLŐ VÍZ

Testveriség-Egység kiadás

A töröknek takarodót fújtak, de csak az urak szabadultak meg attól, hogy kettőt uraljanak, a bécsi császárt is, a török szultánt is. A jobbággal még a töröknél is kegyetlenebbé váltak az urak, nekik nem volt haza a felszabadított ország és keserves sorsuk elől még a telkes jobbágyok is inkább a lápos, mocsaras senkiföldjére menekültek,

semhogy ott forduljanak fel éhen, ahol az urak dőzsöltek és még évtizedek múlva is nyakalták a bort a felszabadulás örömeire. Ebbe a mocsárvilágba is belopakodtak azonban a kolduló barátok, s halálból a nincstelenektől kapott falatokért beárulták a szökevényeket. Ezt a lassan termőfölddé hódított rejtékföldet szeli keresztül a nagy árok, a csatorna. S Majtényi Mihály regénye, az Élő víz a csatorna-építés harcát mondja el a maga izes, kedves, csevegő hangján.

Két kötetből áll a regény — egybefűzve jelent meg — s a kettő között csak a csatorna és a vidék azonossága teremt kapcsolatot. Az első kötet Kiss József, az egykori királyi vízbiztos harcát és tragédiáját mondja el, a második azt az időt, amikor a mult század második felében Türr István, a legendásnak hírdetett szabadsághős ügynöki közbenjárására egy angol társaság veszi át a csatornát és kitisztítja az elhanyagolt, hínáros árkot, megásatja leágazását is.

Majtényi Mihály meseszövéseinek érdekessége, hogy regényének nincs hőse a szó klasszikus értelmében. Sem cselekményét, sem az események menetét nem fűzi személyekhez, hogy emberi jó és rossz tulajdonságaikkal szemléltesse a kort, indokolja a cselekményt. Hőse maga a nagycsatorna és fő alakja maga a szegény nincstelenek tömege. Ennek a tömegnek a sorsa és a bácskai mezők sorsa az, amiről a regény szól anélkül, hogy Majtényi bármiben is keresné a társadalmi hangsúlyt. Könyvét éppen ez a hangsúlytalanság, ez a tisztára művészi eszközű esetelése a tömegtragédiának anélkül, hogy bárhol szólamokba tévedne — ez adja meg az igazi szépségét és értékét. Élet az, amit bemutat, s helyenként át meg átszövik a kor szelleme, szokásai. De kétségtelen, hogy — különösen a második kötetben — Majtényi kissé a maga gyermek-

kori emlékeit, a maga egykori környezetét is beleviszi leírásaiba anélkül azonban, hogy ezzel történelmet hamisítana. Nemcsak azért nem hamisít vele történelmet, mert hiszen az író messzi történelmi távlatból vett alakjait is mindenkor csak a mában megfigyelt emberekről tudja elképzelni, hanem azért sem, mert ezen a vidéken nem volt soha gyors a haladás, nem volt az élet menete olyan mozgalmas, nagyíramú, hogy az emberek, a környezet, a tömeg lényegesen változott volna az első világháborúig.

Csipkeszerűen aprólékos, finom szövésű az elbeszélő módja, kedvesen, gyakran a Majtényitől megszokott derűvel, vidámsággal gördülnek a mondatok, bekezdések, fejezetek. Nem építi regényét, csak végigvezet mindenén, hogy teljes képet adjon a láp életéről, a bécsi udvar üzleteiről, a zombori megyei hatalmaskodásról, a nemeseknek a tömegre súlyosan nehezedő kiváltságairól, a munkára hajtott rabok szörnyű sorsáról, a kegyetlenkedésekről; s a második kötetben, ahogyan közeledik korunkhoz, züllött tanítókról, felfuvalkodott nagyparasztokról, fanatikus eszme hirdetőkről és a kocsisok, fuvarosok, kubbikosok különtársadalmának kialakulásáról. Türr István, a legendás türrpista igazi alakjának megfestése különleges értéke ennek a regénynek.

Vajdaság multja tárul fel ebben a regényben úgy, amilyen valójában volt ez a mult és nem úgy, ahogyan régi történelemkönyvek tanították. A vajdasági nép életének menetét, sorsát, hányatottságát eddig soha sehol nem írták meg, nem dolgozták fel. A zsiros talajú, gazdaggá alakult bácskai élet nem volt regénytéma sem a mult írói számára, sem azok számára, akik innen kerültek az irodalomba. A nép igazi történetét tehát soha eddig nem írták meg és magyar nyelv-

ven az első történelmi regényt Vajdaságról Majtényi Mihály írta meg az Élő vízben. Ez a kezdeményezés magábanvéve is megbecsülést és elismerést érdemel. De ennek a könyvnek nincs szüksége erre a különértékelésre. Átragyogja Majtényi kedves elbeszélő készsége és egyszerű, gördülékeny, szinte abba-hagyhatatlan mesefüzése.

Élményszerűen érdekes olvasmány ez a regény. S reméljük, Majtényi Mihály megírja majd a két hátralevő részt is a háborúk közötti és a báborúk utáni korszakokról.

Sulhóf József

GÁL LÁSZLÓ:

NEVETŐ KÖNYV

Testveriség-Egység Kiadás

Egy korszak derűjét, ferdeségeinek ostorozó kigúnyolását gyűjtötte kötetbe Gál László a Nevető könyvben. Ez a korszak csak kezdetében elhatárolt, a felszabadulással kezdődik. Folyamatossága nem szakadt meg azóta sem, s a könyvbe gyűjtött tréfák, ha akad is köztük, amelyek már egy szerencsésen túlhaladott mozzanati korszakot gúnyolnak, nagyjából ma is időszerűek. Az pedig, amit már éppen e gúnyolódások, csúfolódások, ostorozások nyomán jóvátünk, nincs még annyira messze, hogy ne tudnánk jóízűt nevetni ferdeségein.

Nem rendezte időrendbe, évek, események, bajok, gondok és kibontakozások sorrendje szerint. Egy-egy villanás csak innen is, onnan is, a beszolgáltatás nagy ütközeteiből, a szövetkezeti fejlődésből, az írástudatlanság harcából, falu és város forrongó haladásából, s azután persze a nemzetközi politikából, nehéz nagy harcunkból. Nem irodalmi igényű írások, de nem

is' a régi adomázgatás, tréfálkozás, sokszor bárgyú kedélyeskedései ezek a tréfák. Hangjuk éles, csattanók alaposan, de a gyakorlott tréfaíró könnyedségével előkészítettetek és kettős céljuknak mindenképpen megfelelnek: vágnak, s odavágának, ahova kell, de nevettetnek is, jókedvet, derűt, életörömet árasztanak.

Van ennek valami technikája, aminek Gál László nagymestere. Nem időz hosszan helyzetek magyarázása mellett, könnyedén gördül minden előkészítő mondata, s már ezek a mondatok is derűt árasztanak, nevettetnek. S gördülékenységük, odavetett szavaik ellenére is pontosan emlékeztetnek helyzetre, eseményekre, mozgalmakra, úgyhogy a csattanók azután mindig kiéleztetten robbannak ki. Nem kell külön gondolkozni azon, hogy mit is akar mondani ezzel.

S az apró tréfákon kívül mennyi kis párosjelenetet is közöl kötetében Gál László. Ebben sem dramatizáló erő, a fokozás, kifejlesztés, kibontakozás törvénye érvényesül, hanem az igazi humorista játékoszavú, helyzeti adottságokon épült minden mondata és éppen ezért tudja megőrizni nevetető frissességét.

Mert Gál László ezeknek az apró, s jóízű nevettetéseknek a mestere. Karcolataiban, tréfaiban, kis jeleneteiben nyoma sincs a swifti bölcselkedő gúnyolódásnak, nem igényelnek filozófiai elmélyülést, s nem is a lelki, a szellemi élet mélyről feltörő gúnyolódásai nyilatkoznak meg, bennük, mint mondjuk Karinthy gúnyolódásaiban. Események, jelenségek a témái, de szinte kiapadhatatlan humorá mindenben meglátja azt, ami nevetéses, amire le lehet csapni és nem kimél semmit, ha ostorozásról van szó.

Az irodalmi humor, a szatíra, az egyetemes emberiség jelenségeinek emelkedett ostorozása vagy könnyeken, vagy bölcséleti mélységeken